

VOYAGA YETMAGANLAR SODIR ETGAN JINOYATLARI

Mashrabjonov Mirziyo Mirzohid o'g'li

Namangan davlat universiteti Yuridik fakulteti 1-kurs talabasi

Annotatsiya: *Voyaga etmaganlar jinoyati shaxslar, oilalar va jamoalar uchun keng qamrovli oqibatlariga olib keladigan muhim ijtimoiy tashvish bo'lib qolmoqda. Ushbu tadqiqot hujjati voyaga etmaganlar jinoyatini, jumladan, uning sabablari, oqibatlari va potentsial aralashuvini har tomonlama tahlil qilishga qaratilgan. Turli nazariy asoslar va empirik tadqiqotlarni o'rganish orqali ushbu maqola voyaga etmaganlar jinoyatchiligiga yordam beruvchi ijtimoiy-iqtisodiy, psixologik va ekologik omillarni o'rganadi. Qolaversa, voyaga yetmaganlar o'rtasida sodir etilgan jinoyatlarning shaxs va jamiyatga ta'siri haqida so'z yuritilib, ushbu murakkab muammoni hal etishda profilaktika choralari va rehabilitatsiya tadbirlarining ahamiyati ta'kidlanadi.*

Kalit so'zlar: *Voyaga yetmaganlar jinoyati, O'smirning jinoiy xatti-harakati, Kichik jinoiy harakatlar, Voyaga yetmaganlar adliya tizimi, Yoshlar jinoyati statistikasi, Voyaga yetmaganlar ishlari bo'yicha sud jarayoni, Voyaga yetmaganlar tomonidan sodir etilgan jinoyatlar, O'smirlarning qonunbuzarligi, 18 yoshgacha bo'lgan jinoiy xatti-harakatlar, Voyaga yetmaganlarni qamoqqa olish.*

Аннотация: *Преступность несовершеннолетних остается серьезной социальной проблемой с далеко идущими последствиями для отдельных лиц, семей и сообществ. В данной исследовательской работе основное внимание уделяется всестороннему анализу преступности среди несовершеннолетних, включая ее причины, последствия и потенциальные меры вмешательства. Путем рассмотрения различных теоретических основ и эмпирических исследований в этой статье рассматриваются социально-экономические, психологические и экологические факторы, которые способствуют преступности среди несовершеннолетних. Кроме того, обсуждается влияние подростковой преступности на личность и общество, подчеркивается важность профилактических и реабилитационных мероприятий в решении этой сложной проблемы*

Ключевые слова: *преступность несовершеннолетних, преступное поведение подростков, мелкие преступления, система ювенальной юстиции, статистика преступности среди молодежи, ювенальная юстиция, преступность несовершеннолетних, преступность несовершеннолетних, преступное поведение в возрасте до 18 лет, содержание под стражей несовершеннолетних.*

Abstract: *Juvenile delinquency remains a significant social concern with far-reaching consequences for individuals, families, and communities. This research paper focuses on a comprehensive analysis of juvenile delinquency, including its causes, consequences, and potential interventions. By examining various theoretical frameworks and empirical studies, this article examines the socioeconomic, psychological, and environmental factors that contribute to juvenile delinquency. In addition, the impact of juvenile crimes on individuals and society is discussed, and the importance of preventive measures and rehabilitation measures in solving this complex problem is emphasized.*

Keywords: *Juvenile Delinquency, Adolescent Criminal Behavior, Petty Crime, Juvenile Justice System, Youth Crime Statistics, Juvenile Justice, Juvenile Crime, Juvenile Delinquency, Criminal behavior under the age of 18, Juvenile detention.*

KIRISH

Mamlakatimizda yoshlarga va voyaga yetmaganlarni tarbiyalash borasida keng ko'lamli ishlar amalga oshirilmoqda. "Voyaga yetmaganlar o'rtasida nazoratsizlik va huquqbuzarliklarning profilaktikasi to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi qonuni asosida yoshlar va voyaga yetmaganlar jinoyatchiligi va ushbu sohadagi holatlarni tartibga solish belgilangan. Voyaga yetmaganlar jinoyati deganda 18 yoshga to'lmagan shaxslar tomonidan sodir etilgan noqonuniy xatti-harakatlar tushuniladi. Voyaga yetmagan jinoyatchilar bunday xattiharakatlarning asosiy sabablarini tushunib, o'g'irlik, giyohvand moddalarni suiiste'mol qilish va zo'ravonlik kabi turli xil jinoiy xatti-harakatlarni amalga oshirishiga qarshi samarali aralashuv va oldini olish zarurdir. Ushbu maqola voyaga yetmaganlar jinoyatining ko'p qirrali mohiyatini o'rganishga, uning asosiy sabablarini, ijtimoiy oqibatlarini va potentsial yechimlarini ko'rib chiqamiz. Asl sabablar, statistika va tendentsiyalarni, shuningdek, balog'atga yetmagan bolalar adliya tizimini chuqur o'rganish orqali biz ushbu dolzarb masala bo'yicha qimmatli tushunchalarga ega bo'lishimiz mumkin. Voyaga yetmaganlar jinoyatlarining boshlanishiga turli omillar sabab bo'ladi. Ushbu sabablar ko'pincha o'zaro bog'liq va ko'p qirrali ekanligini tan olish kerak. Muhim ta'sirlardan biri bu oilaviy muhit. Oila ichidagi disfunktsiya, e'tiborsizlik yoki suiiste'mollik voyaga yetmaganlar o'rtasida xulq-atvor muammolari va uquqbuzarliklarga olib kelishi mumkin. Bundan tashqari, tengdoshlarning bosimi va ijtimoiy ta'sirlar balog'atga yetmaganlarning xatti-harakatlarini shakllantirishda muhim rol o'ynashi mumkin. Ta'lim olish imkoniyatining yo'qligi, qashshoqlik, giyohvand moddalarni suiiste'mol qilish va ruhiy salomatlik muammolari ham e'tibordan chetda qoldirilmaydigan omillardir. O'smirlar orasida jinoyati statistikasi va tendentsiyalari, ularning jinoyatlarining ko'lami va mohiyatini har tomonlama tushunish uchun jinoyatlar statistikasi va tendentsiyalarini tahlil qilish juda muhimdir. So'nggi ma'lumotlarga ko'ra, so'nggi yillarda voyaga yetmaganlar o'rtasida sodir bo'ladigan jinoyatlarning umumiy ko'rsatkichlari pasaygan. Biroq, giyohvand moddalar va zo'ravonlik jinoyatlari kabi jinoyatlarning ayrim turlari hali ham jiddiy muammolarni keltirib chiqarmoqda.

Ushbu doimiy tendentsiyalarni bartaraf etish va aralashuvlarni mos ravishda moslashtirish juda muhimdir. Voyaga yetmaganlar jinoyatchiligining rivojlanayotgan manzarasi haqida xabardor bo'lish orqali jamiyat paydo bo'layotgan muammolarga yaxshiroq javob berishi mumkin. Voyaga yetmaganlarga oid adliya tizimi voyaga yetmagan jinoyatchilarga nisbatan adolatli va rehabilitativ yondashuvni ta'minlashga qaratilgan. Katta yoshdagi jinoiy adliya tizimidan farqli o'laroq, bu yerda asosiy e'tibor o'smir yoshlarning farovonligi va isloh qilinishiga qaratilgan.

Voyaga yetmaganlarga oid adliya tizimining asosiy maqsadlari yosh huquqbuzarlarni qilmishlari uchun javobgarlikka tortish, takror jinoyat sodir etilishining oldini olish va ularning jamiyatga muvaffaqiyatli qayta integratsiyalashuviga

ko'maklashishdan iborat. Jazoni reabilitatsiya bilan muvozanatlash juda nozik vazifadir, lekin yoshlar hayotida ijobiy o'zgarishlarni qo'llab-quvvatlash uchun zarurdir. Voyaga yetmaganlar og'irligi va xarakteriga ko'ra turli xil jinoiy harakatlarga jalb qilinishi mumkin. Ular tomonidan sodir etilgan jinoyatlarning ba'zi keng tarqalgan turlariga o'g'irlik, vandalizm, giyohvand moddalar bilan bog'liq jinoyatlar, hujum va qotillik kabi yanada jiddiy jinoyatlar kiradi. Jinoyatning har bir turini jinoyatchining ehtiyojlari va sharoitlariga mos keladigan tegishli choralar bilan hal qilish juda muhimdir. Voyaga yetmaganlar tomonidan sodir etilgan jinoyatlarning xilma-xilligini tan olish orqali biz sa'y-harakatlarimizni samarali oldini olish va reabilitatsiya strategiyalariga moslashtira olamiz. O'smirlarning jinoiy xatti-harakatlariga yordam beruvchi ayrim omillar turlicha shakllanmkqda. Yoshlarning jinoiy xatti-harakatlariga yordam beradigan omillarni tushunish samarali choralarni ishlab chiqish uchun juda muhimdir. Yuqorida aytib o'tilganidek, oila dinamikasi, tengdoshlarning ta'siri, ta'limdagi bo'shliqlar, giyohvand moddalarni suiiste'mol qilish va ruhiy salomatlik muammolari keng tarqalgan hissa qo'shadigan omillardir. Ushbu asosiy sabablarni bartaraf etadigan yaxlit yondashuvni qabul qilish juda muhimdir. Qo'llabquvvatlash tizimlari, maslahatlar, ta'lim va shaxsiy o'sish imkoniyatlarini taqdim etish orqali biz yoshlarning jinoiy faoliyatga kirishishining oldini olishga yordam bera olamiz. Voyaga yetmagan shaxs jinoyat sodir etganda, ularning yoshi va sharoitlariga mos keladigan tegishli oqibatlar va aralashuvlarni amalga oshirish juda muhimdir. Faqat jazoga e'tibor qaratish o'rniga, adolatni tiklash amaliyotini amalga oshirish mumkin. Ushbu amaliyotlar etkazilgan zararni bartaraf etishga, huquqbuzarni javobgarlikka tortishga va ularning reabilitatsiyasiga yordam berishga qaratilgan. Aralashuv dasturlari maslahat, jamoat xizmati, kasbiy ta'lim va ta'lim imkoniyatlarini o'z ichiga olishi mumkin. Jinoiy xatti-harakatlarning yanada kuchayishining oldini olish uchun erta aralashuv juda muhimdir. Yoshlar sudi ishlari kattalar sudidan bir necha jihatdan farq qiladi. Asosiy maqsad yosh jinoyatchini jazolashdan ko'ra reabilitatsiya qilishdir. Huquqiy tizim o'smir yoshdagi voyaga yetmaganlarning o'zgarish va o'sish qobiliyatiga ega ekanligini tan oladi. Yoshlar sudlari ko'pincha tegishli oqibatlar va aralashuvlarni aniqlash uchun sudyalalar, advokatlar va hatto tengdoshlar bilan hamkorlikda yondashuvni o'z ichiga oladi. Har bir ishning o'ziga xos holatlarini hisobga olgan holda, huquq tizimi o'smirlar jinoyatlarining asosiy sabablarini bartaraf etadigan moslashtirilgan echimlarni taklif qilishi mumkin. Voyaga etmaganlarni qamoqqa olish va reabilitatsiya qilish dasturlari: Jinoyatning og'irligi xavfsiz qamoqqa olishni talab qiladigan hollarda, voyaga yetmaganlar uchun qamoqxonadan foydalaniladi. Ushbu muassasalarning maqsadi nafaqat jazolash, balki reabilitatsiya uchun tuzilgan muhitni ta'minlashdir.

Bola huquqlari inson huquqlarining tarkibiy qismi hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasining Qonunchilik palatasi tomonidan 2007-yil 23-noyabrda qabul qilingan, Senat tomonidan 2007-yil 1-dekabrda ma'qullangan "Bola huquqlarining kafolatlari to'g'risida" qonunning maqsadi bola huquqlarining kafolatlari sohasidagi munosabatlarni tartibga soligan.

Agar O'zbekiston Respublikasining xalqaro shartnomasida O'zbekiston Respublikasining bola huquqlarining kafolatlari to'g'risidagi qonunchiligida nazarda

tutilganidan boshqacha qoidalar belgilangan bo'lsa, xalqaro shartnoma qoidalari qo'llaniladi.

Ushbu qonunda bola huquqlari o'n sakkiz yoshga to'lgunga (voyaga yetgunga) qadar bo'lgan shaxs (shaxslar) deb e'tirof etilgan. Qonunga asosan, bola huquqlarini himoya qilish bo'yicha davlat siyosatida bola huquqlarini himoya qilishning barcha vositalari ko'rsatib o'tilgan. Qonunning III-moddasida "Jinoyat protsessining ishtirokchisi bo'lgan bola huquqlarini himoya qilish kafolatlari" belgilangan. Unda, "Davlat sudga qadar ish yuritishning va sud muhokamasining barcha bosqichlarida bolalarning qonunchilikda belgilangan barcha protsessual huquqlariga rioya etilishi hamda bu huquqlar kafolatlarining ta'minlanishi bo'yicha choralar ko'radi," deb belgilangan.

Ta'lim, kasbiy ta'lim, maslahat va terapiya ushbu dasturlarning muhim tarkibiy qismidir. Maqsad - huquqbuzarlik sodir etgan yoshlarni zarur ko'nikmalar bilan ta'minlash va jamiyatga muvaffaqiyatli integratsiyalashuvini qo'llab-quvvatlash. Uzoq muddatli qamoqqa olishdan ko'ra reabilitatsiyani birinchi o'ringa qo'yish juda muhim, chunki bu odamlar uchun yanada istiqbolli kelajakni taklif qiladi.

Yosh huquqbuzarlik qonunlari va ularning samaradorligi:

Yosh huquqbuzarlar to'g'risidagi qonunlar huquqbuzar voyaga yetmagan, ammo jiddiy huquqbuzarlik sodir etgan holatlarni ko'rib chiqish uchun mo'ljallangan. Ushbu qonunlar huquqbuzarga voyaga yetmagan yoki voyaga yetgan shaxs sifatida munosabatda bo'lish o'rtasida muvozanatni saqlashga qaratilgan. Yosh huquqbuzarlik qonunlarining samaradorligi yurisdiksiyaga va har bir ish bilan bog'liq o'ziga xos holatlarga qarab o'zgaradi. Hisobdorlik, reabilitatsiya va jamoat xavfsizligini ta'minlash uchun ushbu qonunlarni doimiy ravishda baholash va takomillashtirish zarur. Profilaktik choralar va jamoatchilikni jalb qilish, voyaga yetmaganlar o'rtasida huquqbuzarliklarning oldini olish oilalar, maktablar, mahallalar va davlat idoralarning birgalikdagi sa'y-harakatlarini talab qiladi. Oilaviy rishtalarni mustahkamlash, sifatli ta'lim berish va xavfsiz muhitni yaratish orqali biz o'smir yoshlarning jinoiy xatti-harakatlari bilan bog'liq xavf omillarini kamaytirishimiz mumkin. Yoshlarni jinoiy faoliyatdan chalg'itishda murabbiylik dasturlari, maktabdan keyingi mashg'ulotlar va jamoatchilik bilan bog'liq tashabbuslar ham muhim o'rin tutadi. Jamiyatni jalb qilish ijtimoiy tuzilmani mustahkamlaydi va yoshlarga ijobiy tanlov qilish imkoniyatini beradi. Xulosa: yosh huquqbuzarlar uchun yaxshi kelajakni targ'ib qilish Voyaga etmaganlarning xulq-atvorini tushunish va voyaga etmaganlar tomonidan sodir etilgan jinoyatlarni bartaraf etish murakkab va ko'p qirrali ishdir. Sabablarini tan olish, jinoyatlar statistikasini tahlil qilish va samarali choralarni amalga oshirish orqali biz yosh huquqbuzarlarning kelajagini yaxshilashga yordam bera olamiz. Bu shaxslarning farovonligi, reabilitatsiyasi va jamiyatga muvaffaqiyatli reintegratsiyasiga ustuvor ahamiyat berish zarur. Hamkorlik va rahm-shafqatli yondashuv bilan biz jinoyatchilik tsiklini sindirishimiz va hamma uchun xavfsizroq va yanada inklyuziv jamiyat yaratishimiz mumkin. Keling, yoshlarimizni ertangi yorug'lik sari qo'llab-quvvatlash va yo'naltirishda birgalikda harakat qilaylik.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Voyaga yetmaganlarning huquqlari, majburiyatlari va javobgariigi. o'quv qo'llanma. —T.: «Aloqachi* nashriyoti, 2010
2. <https://uza.uz/static/media/uza-logo.d02b4538.svg> (O'zb Milliy Agentligi rasmiy sayti
3. Chuboyeva Ozodaxon Kuvonbekovna. ЯНГИ ЎЗБЕКИСТОН–III
РЕНЕСАНСИДА ХОТИН-ҚИЗЛАР ИЖТИМОЙ ҲИМОЯСИ PEDAGOGICAL
SCIENCES AND TEACHING METHODS: a collection scientific works of the International
scientific
conference (15 May, 2022) - Copenhagen:2022. ISSUE 13 – 226 p. 94-99
4. Chuboyeva Ozodaxon Kuvonbekovna. OILA MUQADDASLIGI HUQUQIY
ASOSLARI. PEDAGOG RESPUBLIKA ILMIY JURNALI. 7 – TOM 2 – SON / 2024 -
YIL / 15 – FEVRAL. 203-207 <http://www.bestpublication.org/>
5. Саидисаков Саидахроп Саидакрамович. ЭМОТИВНОЕ ЗНАЧЕНИЕ И
КАТЕГОРИЯ ЭМОТИВНОСТИ. 7 – ТОМ 2 – SON / 2024 - YIL / 15 –
FEVRAL.<http://www.bestpublication.org/>. 198-202
6. Chuboyeva Ozodaxon “New Uzbekistan: Administrative Management Reform”
Journal of Pedagogical Inventions and Practices ISSN NO: 2770-2367.
<https://zienjournals.com>
7. Kuvonbekovna C. O. OILA MUQADDASLIGI HUQUQIY ASOSLARI //PEDAGOG.
– 2024. – Т. 7. – №. 2. – С. 194-198.
- 8.<https://lex.uz/>